

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Muistiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 § muuttamisesta. Muistiliitto pitää tarkoituksenmukaisena, että sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden valtionavustusten myöntämisen perusteita täsmennetään asetuksella.

Kohtaavan työn määrittely

Asetusluonnoksessa korostetaan avustusta puoltavana tekijänä ihmisten välistä vuorovaikutukseen perustuvaa kohtaavaa työtä. Nykyisessä toimintaympäristössä kohtaava työ ja toiminta käytännössä toteutuu moninaisina fyysisinä tai digitaalisina kohtaamisina tai näiden yhdistelminä. Muistiliiton jäsenyhdistysten työssä näkyy kasvavan muistisairaiden kohderyhmän myötä lisääntyneet yhteydenotot sekä kasvava tarve avulle ja tuelle. Järjestöt ovat hyvinvointialueille tärkeä kumppani, joka tarjoaa yksilöllistä ja ryhmämuotoista tukea diagnoosin saaneille sekä niille, jotka kaipaavat lisää tietoa sairauden oireista mahdollisiin tutkimuksiin hakeutuakseen.

Rahoituslain 3 §:n 1 momentin mukaan avustettavan toiminnan tulee osaltaan tukea ihmisten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä perusoikeuksien toteutumista. On hyvä, että asetuksen kirjauksessa kohtaavan työn rinnalle on nostettu eriarvoisuutta vähentävä, osallisuutta lisäävä ja ihmisten voimavaroja vahvistava toiminta. Esimerkiksi muistisairautta sairastavan näkökulmasta neuvonta, ohjaus, oikeuksista viestiminen, kokemustiedon kokoaminen ja vaikuttamistyö lisäävät sairastuneiden sekä heidän läheistensä osallisuutta ja kykyä selviytyä arjessa muistisairaudesta huolimatta. Tieto oikeuksista ja palvelujärjestelmästä ja tiedon lisääntymisen myötä kyky edistää omia oikeuksia vähentää muistisairautta sairastavien eriarvoisuutta muuhun väestöön nähden. Yhtä merkityksellistä on, että kohtaavassa työssä saatua tietoa kohderyhmän arjesta ja kokemuksista voidaan välittää palvelujärjestelmän ja päätöksentekijöiden käyttöön, jotta rakenteita ja toimintatapoja voidaan kehittää yhä paremmin tarpeisiin vastaavaksi.

Koska kohtaava työ painottuu asetuseruonnoksessa, on tärkeää, ettei käsite jää tulkinnanvaraiseksi tai liian rajaavaksi. Muistiliitto kannattaa SOSTEn esitystä, että asetukseen lisätään säännös, joka selventää, että myös neuvonta, asiantuntijatyö, viestintä, koulutus, kehittämistyö, koordinaatio ja

vaikuttamistyö voivat olla rahoituslain mukaista avustettavaa toimintaa silloin, kun toiminta edistää sosiaalista hyvinvointia tai terveyttä.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä kuten potilasjärjestöillä on vuosikymmenten ajan ollut merkittävä yhteiskuntaa ja erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää uudistava rooli. Tämä on toteutunut sekä kehittämis- ja innovaatio- että vaikuttamistoiminnan avulla. On välttämätöntä, että osa järjestöjen työstä voi jatkossakin kohdistua kansalaisten kuten muistisairaiden ihmisten arkea koskevan tiedon kokoamiseen ja välittämiseen päätöksentekijöille, mikä auttaa suuntaamaan rajallisia voimavaroja palvelujärjestelmässä mahdollisimman viisaasti. Muistiliitto pitää tärkeänä, että avustuksia voidaan myös jatkossa ohjata työhön, joka on luonteeltaan universaalia ja ennaltaehkäisee hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä ongelmia sekä vaikuttaa rakenteisiin välittömän yksilön saaman avun ja tuen lisäksi.

Nyt asetusluonnoksessa käytetty sana "asiakastyö" viittaa palvelussa syntyvään asiakassuhteeseen. Vaikka osa avustettavasta toiminnasta vaatii hyvinkin erikoistunutta ammatillista osaamista sen toteuttajilta, työntekijöiltä ja myös vapaaehtoisilta, avustettavassa toiminnassa ihmiset ovat osallistujia, vertaisia, vapaaehtoisia tai kokemusasiantuntijoita. Selkeyden vuoksi asetustekstissä voi olla hyvä tehdä selkeä käsitteellinen ero muihin palveluihin, joita osa järjestöistä tuottaa avustusjärjestelmän ulkopuolella.

Toiminnan tarve ja tuloksellisuus

Muistiliitto kannattaa tarve- ja tuloksellisuusperustaisuutta avustusten suuntaamisen keskeisenä lähtökohtana ja yhtyy avustusasian neuvottelukunnan näkemykseen, että toiminnan tarvetta ja tuloksellisuutta on perustelua painottaen avustusten myöntämistä koskevassa kokonaisharkinnassa aikaisempaa voimakkaammin.

Muutos- ja sopeutumiskyvykyys eli avustuksensaajan kyky tarvittaessa sopeuttaa toimintaansa toimintaympäristön ja erityisesti kohderyhmän tarpeiden muuttuessa on perusteltu odotus sosiaali- ja terveysalan järjestöille. Toisaalta mahdollisuus suunnitella toimintaa pitkäjänteisesti tukee toiminnan vaikuttavuutta. Esimerkiksi viime vuosina C-kehittämisavustuksissa sovellettu muutaman vuoden hakusykli on antanut työrauhaa kokeiluihin, kun työaikaa ei ole kulunut avustuksen jokavuotiseen hakemiseen. Samantyyppistä toimintatapaa voisi soveltaa myös muihin avustuslajeihin hallinnollisen taakan keventämiseksi.

Järjestörakenteiden merkitys toiminnalle

Muistisairaajat ihmiset läheisineen kuten moni muukin kohderyhmä on hyötynyt eri tasoilla ja eri näkökulmista tehtävästä järjestötyöstä. Ajantasainen osaaminen yhä monimutkaistuvassa yhteiskunnassa on välttämätön osa toiminnan laatua ja vaikuttavuutta. Valtakunnalliset keskusjärjestöt kuten Muistiliitto verkottavat alueelliset ja paikalliset toimijat ja mahdollistavat hyvien käytäntöjen jakamisen ja kohderyhmän parissa tehtävän työn yhteisen kehittämisen. Valtakunnallinen, monialainen asiantuntijatuki, koulutukset, yhteiset toimintamallit, ohjeistukset ja materiaalit vahvistavat jäsenjärjestöjen työntekijöiden ja vapaaehtoisten osaamista ja säästävät voimavaroja muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä kohtaamiseen sekä alueelliseen verkostoyhteistyöhön. Valtakunnallisesti ylläpidetyillä järjestelmillä on merkitystä myös kustannusten kohtuullisuudelle, kun jokainen toimija ei hanki esimerkiksi jäsenrekisteriä, verkkosivujen julkaisujärjestelmää tai tilastointivälinettä erikseen.

Paikallinen kohtaava työ ja siinä jatkuvasti rakentuva asiantuntemus sekä mm. tutkimukseen perustuva valtakunnallinen asiantuntijatuki, koulutus, neuvonta, kokemustiedon kokoaminen ja

vaikuttaminen eivät ole toisiaan poissulkevia tehtäviä, vaan saman kokonaisuuden osia. Asetuksen soveltamisessa tulisi turvata tämä kokonaisuus. Yhteistyön, työnjaon edelleen selkeyttämisen ja päällekkäisyyksien vähentämisen edistäminen on sinänsä kannatettavaa sekä yhden toimialajärjestön sisällä tai järjestöjen välillä. Mahdollisten ratkaisujen tulee kuitenkin perustua järjestöjen omiin lähtökohtiin, päätöksenteon autonomiaan ja syvälliseen analyysiin toiminnan mahdollisesta päällekkäisyydestä sekä hyödyistä, joita muutoksilla voidaan saavuttaa.

Muuta

Muistiliitto yhtyy avustusasiain neuvottelukunnan huomioon, että yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja perusoikeuksien toteutuminen kirjattaisiin avustusten myöntämistä suuntaavaksi kriteeriksi.

Vuoden 2027 avustusten hakuilmoituksen mukaisten myöntöperusteiden ja nyt lausuttavana olevan asetusmuutoksen suhde on epäselvä. Soveltamisohje ei voi olla ristiriidassa lain ja asetuksen kanssa. Asetukseen ehdotettua 3 mom nimenomaista säännöstä kokonaisharkinnasta Muistiliitto pitää hyvänä. Kokonaisharkinta on keskeinen oikeusturvaperiaate, jota ei voi sulkea pois soveltamisohjeilla. Kokonaisharkinta tulee ymmärtää siten, ettei se sulje avustusmahdollisuutta pois järjestötyypin, toimintamuodon tai yksittäisen painotuksen perusteella. Kokonaisharkintaa käytettäessä on otettava huomioon yhdenvertainen kohtelu eikä se saa johtaa käytännössä syrjivään soveltamiskäytäntöön.

Avustusperusteiden tulee olla järjestöjen ennakoitavissa ja tiedossa vuoden 2027 avustushakuun valmistauduttaessa. Avustuksiin kohdistuvat leikkaukset ovat kokonaisuudessaan erittäin merkittäviä ja olisi tärkeää, että järjestö voi olla tietoinen ja vaikuttaa siihen, miten sen toimintaan on mahdollisesti ajateltu leikkauksia kohdistettavan. Järjestön oma näkemys leikkausten kohdentamisesta voi mahdollisesti pienentää väistämättä syntyviä negatiivisia vaikutuksia.

Suomu Katariina
Muistiliitto ry